

Björkbacka, Penttinen, Häggman

7.11.2023

Ulkoministeriö
talkytselko@gov.fi

UM kommentointipyyntö VN/29084/2023 12.10.2023

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko

Palkansaajakeskusjärjestöjen vastaukset kansainvälisiä taloussuhteita ja kehitysyhteistyötä käsittelevän selonteon laatimista koskeviin kysymyksiin

Miten Suomen tulisi mukauttaa toimintaansa taloudellisissa ulkosuhteissa ja/tai kehitysyhteistyössä vastataksemme muutoksiin kansainvälisessä toimintaympäristössä?

Palkansaajakeskusjärjestöjen SAK:n, Akavan ja STTK:n mielestä jatkuvasti muuttuvassa globaalissa toimintaympäristössä sääntöperustaiseen politiikkaan nojaaminen on entistä tärkeämpää Suomen kaltaiselle melko pienelle toimijalle, niin ihmisoikeus-, kauppaa-, kuin kehityspolitiikassakin. Kehityspolitiikalla on edelleen tärkeä osa Suomen arvo- ja ihmisoikeusperustaisessa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Kehityspolitiikka vahvistaa kestävä kehityksen edellytyksiä ja vakautta. Se myös lujittaa Suomen suhteita kehittyviin maihin ja auttaa Suomea saavuttamaan poliittisia ja kaupallistaloudellisia tavoitteitaan.

Kauppapolitiikassa ILO:n työelämän perusoikeuksien ja YK:n sekä OECD:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden johdonmukainen noudattaminen luo Suomen toiminnalle eri puolilla maailmaa ja eri sektoreilla vahvan ihmisoikeuksia ja demokratiaa kunnioittavan selkärangan.

Kansainvälisten arvioiden, kuten esimerkiksi ay-liikkeen maailmanjärjestö ITUC:n global indexin

https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/2023_ituc_global_rights_index_en.pdf mukaan työntekijöiden ihmisoikeudet ovat heikentyneet viime vuosina useissa maissa, monet kehittyvät maat mukaan lukien. Suomen on tärkeää varautua myös demokratian vastaisiin ja tasa-arvoa vastustaviin liikkeisiin. Demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien toteutumisen, ympäristökestävyyden edistämisen sekä kaikkein heikoimmassa asemassa olevista huolehtiminen on tärkeää pitää taloudellisen ulkosuhdetoiminnan ja kehityspolitiikan keskiössä myös silloin, kun yhteistyöhankkeet suuntautuvat maihin, joissa Suomen ensisijaisena intressinä on taloussuhteiden ylläpito. Näin mm. vastuullisen liiketoiminnan ja ihmisarvoisten työpaikkojen edistäminen toteutuu varmimmin.

Kauppapolitiikka on Suomelle pienenä vientivetoisena maana tärkeää työllisyyden näkökannalta. Kauppasopimusten yhteydessä sovitaan myös kestävään kehitykseen kuuluvista asioista, kuten työelämä- ja ympäristökysymyksistä (kestävän kehityksen luvut), mikä on tärkeää niin arvo- ja ihmisoikeuslähtökohdista kuin tasavertaisemman kilpailuympäristön kannalta. Kauppasopimukseen kytkeytyy myös geopoliittisia tavoitteita, koska monilla eri maiden kanssa tehdyillä sopimuksilla pyritään vahvistamaan sääntöpohjaista ja demokraattista järjestystä vaihtoehtona diktatuurimaiden taloudellisille ja

Björkbacka, Penttinen, Häggman

7.11.2023

muille tavoitteille. Palkansaajajärjestöt tukevat uusien kauppasopimuksien solmimista silloin, kun nämä näkökohdat on huomioitu asianmukaisella painolla.

Politiikan johdonmukaisuuden varmistamiseksi olisi tärkeää seurata linjattujen painopisteiden toteutumista muidenkin kuin vain kehitysyhteistyöllä saavutettujen tulosten osalta. Esimerkiksi kauppa- ja investointisopimusten vaikutukset ihmisoikeuksien ml. työntekijöiden oikeuksien toteutumiseen sekä negatiivisten ilmastovaikutusten pysäyttäminen on tärkeää pitää taloudellisten ulkosuhteiden keskiössä jatkossakin.

Myös riittävä ilmatorahoitus kehitysmaille on turvattava. Suomi on Pariisin ilmasopimuksen ja Kunming-Montrealin biodiversiteettisopimuksen osapuolena sitoutunut tukemaan köyhimpiä maita. Molempiin sopimukseen liittyy raportointivelvollisuus. Ilmatorahoitus on Pariisin ilmasopimukseen perustuva teollisuusmaita koskeva velvoite, jolla vahvistetaan toimia ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja tuetaan maailman köyhimpien sekä haavoittuvimpien ihmisten sopeutumista ilmastomuutoksen vaikutuksiin. Ilmatorahoitustoimien osana on oltava aina myös ihmisoikeuksien ml. työelämän perusoikeuksien ja oikeudenmukaisen siirtymän vahvistaminen. Hallitusohjelma tai valtion talousarvioesitys 2024 eivät linjaa selkeästi ilmatorahoituksen tulevaisuudesta. Palkansaajajärjestöjen mukaan ilmatorahoituksen olisi oltava riittävää, johdonmukaista sekä OECD:n ODA-ohjeistuksen mukaisesti lisäistä.

Kehityspolitiikan ylivaalikautisessa selonteossa tunnistetut kehityshaasteet ja ongelmat ovat edelleen ajankohtaisia. Pandemian lisäksi muut moninaiset kriisit ml. työelämän murros ovat lisänneet erityisesti universaalien sosiaaliturvajärjestelmän merkitystä yhteiskuntien ja talouksien vakauttajana sekä yhdenvertaisuuden varmistajana. Vahva kansalaisyhteiskunta, sen jäsenten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet omiin olosuhteisiinsa, demokraattinen hallintomalli ja riittävän tasapuolinen tulonjako ovat edellytys vakaille yhteiskunnille. Suomen toiminta yhteiskunnallisen vakauden edistämiseksi on yksi onnistuneen kauppapolitiikan edellytys ja kumppanuusmaissa toimivien suomalaisten yritystenkin edun mukaista.

Kansainvälisen tilanteen kriisiytyessä kehitysyhteistyörahoituksen painoarvo on uudestaan nousussa. Yhä kasvava määrä velvoitteita katetaan kehitysyhteistyövaroin. Kehitysyhteistyön lisäksi Suomi kattaa kehitysyhteistyörahoituksella ennätyskorkeat humanitaariset tarpeet, tuen Ukrainalle sekä tärkeänä luokkana kansainvälisten ympäristösopimusten, erityisesti ilmasto- ja luontosopimusten velvoitteet. Nämä sitoumukset ovat osa sääntömääräistä kv. oikeudellista perustaa, jotka Suomen on toimeenpantava ollakseen uskottava kansainvälinen toimija.

On tärkeää, että Suomi tunnistaa Afrikan osalta geopoliittiset uhat mutta samalla on tärkeää ymmärtää myös kauppapoliittiset mahdollisuudet. Myös EU-yhteistyö ja koordinaatio velvoittavat Suomea.

On selvää, että kehitysrahoituksen jatkaminen Venäjää tukeville maille ei voi jatkua entiseen tapaan, jos ollenkaan. Silti tällaista rahoituksen ehdollisuutta on käytettävä harkiten, ettei luoda muiden hyväksikäytettävissä olevia vaikutustyhjiöitä. Lisäksi ehdollisuuden kohdentuminen juuri niihin tahoihin, joihin sen halutaan vaikuttavan, on merkittävä haaste. Erityisesti suomalaisten järjestöjen tekemällä työllä tuetaan kansalaisyhteiskuntaa, joka toimii vastavoimana autoritäärisille hallinnoille. Onkin perusteltua käsitellä myös kehitysyhteistyörahoitusta selonteossa.

Björkbacka, Penttinen, Häggman

7.11.2023

Mitä uusia, konkreettisia toimia tai painotuksia kauppapolitiikassa tai taloudellisissa ulkosuhteissa tulisi ottaa käyttöön, jotta Suomen intressien edistämiseksi voitaisiin vaikuttavampia?

Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko vuodelta 2021 linjaa kehityspolitiikan päätavoitteeksi köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämisen sekä kestäväen kehityksen. Hallitusohjelma ei sisällä vastaavaa määriteltyä päätavoitetta. Järjestöt esittävät, että ylivaalikautisen selonteon päätavoite vahvistetaan ja se ohjaisi Suomen kehityspoliittista toimintaa myös osana laajempia ulkosuhteita.

EU:n kauppapolitiikka on parhaillaan vaikeassa tilanteessa. Sopimuksia kyetään solmimaan vain harvojen pienten maiden kanssa, mutta isojen talousyhteisöjen kanssa niitä ei ole syntynyt. Ollaan tilanteessa, jossa EU ml. Suomi ei kunnolla pysty edistämään sen paremmin taloudellisia kuin kauppasopimuksiin liittyviä kestäväen kehityksen tavoitteita tai parantamaan EU:n geopoliittista asemaa. Tarvitaan strateginen keskustelu EU:n kauppapolitiikan tavoitteista ja Suomen roolista siinä. Tämä ei saa kuitenkaan tarkoittaa kestäväen kehityksen tavoitteista ja toimista tinkimistä. Suurin osa maailman köyhistä elää keskitulon maissa, joissa myös tapahtuu ihmisoikeusloukkauksia ja kansalaisyhteiskunnan tilan kapenemista. Keskitulon maissa verrattuna LDC-maihin on myös enemmän välitöntä kauppapoliittista potentiaalia kuin heikon infrastruktuurin LDC-maissa. Molempia maaryhmiä pitäisi pystyä tarkastelemaan kauppa- ja kehityspolitiikan synergioiden näkökulmasta. Keskitulon maissa on kauppapoliittisella yhteistyöllä mahdollisuus edistää kestäväen kehityksen ja ihmisoikeuksien tilaa. LDC-maat taas tulisi nähdä pitkän tähtäimen potentiaalina kauppapolitiikassa, kun kehitysyhteistyön myötä maat vahvistuvat ja vakautuvat. Suomen läsnäolo ja vahva pohja yhteistyölle on merkittävä ei vain kauppa- ja kehityspoliittisesti vaan myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta.

Jos uusia kauppaan ja vientiin kohdennettuja yksityisen sektorin rahoitusinstrumentteja otetaan käyttöön, tulee varmistaa, että niiden osalta noudatetaan yhtäläistä evaluatiota ja valvontaa kuin kehitysrahoituksen instrumenttien kohdalla, jotta voidaan varmuudella arvioida niiden vaikuttavuutta.

Suomi on tunnettu kestäväen kehityksen mallimaana. Miten voisimme paremmin hyödyntää suomalaista osaamista ja mainettamme suhteessa kehittyviin maihin? Miten tuemme työtä kehitysyhteistyön keinoin hallitusohjelman mukaisesti?

Suomen Agenda2030 toimien arvioinnissa vuonna 2023 todettiin, että Suomi kuuluu edelleen kestäväen kehityksen toimeenpanon kärkimaihin maailmassa. Suurin osa sosiaalisen kestäväyden tavoitteista on Suomessa saavutettu, mutta ekologisissa tavoitteissa on selvästi parantamisen varaa. Vuonna 2020 YK:lle valmistellussa vapaaehtoisessa Agenda2030 raportissa todettiin puolestaan, että Suomi on jo saavuttanut tai on saavuttamassa kestäväen kehityksen tavoitteista köyhyyden poistamisen, terveyden ja hyvinvointiin, laadukkaaseen koulutukseen, puhtaaseen veteen, energiaan, ihmisarvoiseen työhön ja talouskasvuun, teollisuuteen ja innovaatioihin, eriarvoisuuden vähentämiseen ja toimiviin oikeusjärjestelmiin asetetut tavoitteet. Erityisen hyvin Suomi tunnetaan maailmalla laajasti kaikkia yhteiskunnan toimijoita kestäväen kehityksen toimintaan aktiivisesti osallistavasta toimintatavasta.

Suomen olisikin perusteltua hyödyntää vahvaa sosiaalisen kestäväyden ja yhteistyökulttuurin osaamista ja mainetta muiden yhteiskuntien kyvyn kehittämiseksi niin,

Björkbacka, Penttinen, Häggman

7.11.2023

että ihmisten luottamus ja turvallisuus lisääntyisivät sekä ristiriitoja ja konflikteja kyettäisiin ratkaisemaan ja ehkäisemään yhdessä. Yksi keskeinen toimivien yhteisöjen ja yhteiskuntien eheyden perustan osa on perus- ja ihmisoikeuksien sekä tasa-arvon toteutuminen, toimiva demokratia sekä näiden säilyminen sukupolvelta toiselle.

On tärkeää priorisoida myös jatkossa parlamentarisessa kehityspolitiikan ylivaalikautisessa selonteossakin tunnistettua yhtä kehityspolitiikan viidestä päätavoitteesta eli kestävä talouden ja ihmisarvoisen työn edistämistä, sillä se antaa hyvän pohjan elämiseen riittävän palkan työntekijöille ja epävirallisen sektorin työntekijöille. Tämä on tehokas keino vähentää köyhyyttä ja varmistaa, etteivät lapset joudu esimerkiksi työllään paikkaamaan vanhempien vajaata toimeentuloa. Muut neljä kehityspolitiikan ylivaalikautiset painopisteet (naisten ja tyttöjen oikeudet, koulutus, rauhanomaiset, demokraattiset yhteiskunnat sekä ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus ja luonnonvarojen kestävä hallinta ja käyttö) ovat myös edelleen perusteltuja.

Palkansaajakeskusjärjestöt pitävät tärkeänä sitä, että Suomi tekee osansa globaalin oppimiskriisin ratkaisemiseksi. Kun koulutusjärjestelmiä kehitetään kehitys- tai kehittyvissä maissa, olisi se tehtävä aina yhteistyössä hallitusten, ammattiyhdistysliikkeen ja muun kansalaisyhteiskunnan kanssa. Suomella olisi paljon annettavaa ja osaamista sekä vientipotentiaalia ammatillisen ja korkeakoulutuksen osalta erityisesti kehittyviin maihin. Koulutusyhteistyössä ja -viennissä tulisi huomioida aina ihmisoikeudet mukaan lukien työelämän perusoikeudet. Laadukkaan koulutuksen edellytyksenä on koulutussektorin työntekijöiden kohtuullisten työskentelyolosuhteiden varmistaminen. Tärkeää on panostaa erityisesti tyttöjen kouluttautumiseen, sillä sen merkitys on suuri esimerkiksi sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttamisessa, demokratiakehityksen vahvistamisessa, väestönkasvun hillitsemisessä ja yhteiskuntien kestävyden parantamisessa.

Toimet olisi suunniteltava ja toteutettava pitkäjänteisesti yli hallituskausien yhdessä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Suomalainen ammattiyhdistysliike tekee työtä mm. yhdistymisvapauden, kunnan palkkojen, sukupuolten välisen palkkatasa-arvon, nuorten opiskelu- ja työmahdollisuuksien parantamiseksi sekä työllisten ja työttömien palkansaajien osaamisen vahvistamiseksi niin Suomessa kuin kehitysyhteistyöhankkeissa Suomen ammattiliittojen solidaarisuuskeskus SASK:n kautta.

Suomen kehitysrahoitus tulisi nähdä pitkäjänteisenä investointina globaaliin kestäväan kehitykseen ja vakauteen. Se ilmentää myös sitoutumista monenkeskiseen järjestelmään ja sen perusteisiin. Agenda 2030:n toteuttajana Suomi on sitoutunut mm. käyttämään 0,7 prosenttia bruttokansantulostaan kansainväliseen kehitysyhteistyöhön. On todennäköistä, että Suomen kehitysyhteistyörahojen nopea vähentäminen vähentää uskottavuuttamme niin globaalina kestäväan kehityksen edistäjänä kuin pitkäjänteisenä ja luotettavana kumppanina niin kehitys- että kehittyvissä maissa. Tämä negatiivinen kehityssuunta ei ole Suomen kauppaa- eikä ulkopoliittinen etu.

Millainen yhdistelmä taloudellisten ulkosuhteiden ml. kauppapolitiikan ja toisaalta kehitysyhteistyön keinoja soveltuisi parhaiten hyödynnettäväksi suhteissamme kehittyviin talouksiin?

Kehityspolitiikan laaja-alainen ylivaalikautinen selonteko ja vuonna 2012 valtioneuvoston periaatepäätös taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelmasta, joka rajautui Suomen vienninedistämistästrategian kehittämiseen, ovat hyvin erityyppisiä strategisia asiakirjoja. Hallitusohjelman linjaus kansainvälisten taloussuhteiden ja kehityksen osalta mahdollistaisi tätä laajemmin kahden politiikka-alan tarkastelun ml. kauppapolitiikka ja investoinnit.

Björkbacka, Penttinen, Häggman

7.11.2023

Hallitusohjelman mukaan kauppapolitiikan tärkein tavoite on suomalaisten yritysten viennin ja investointien edistäminen. Kauppapolitiikassa on huomioitava myös huoltovarmuus, turvallisuus ja ympäristövaikutukset sekä esimerkiksi ILO:n sopimusten rooli. Ihmisoikeus- tai tasa-arvoaikutuksia ei mainita hallitusohjelmassa. Valmistelussa olevan selonteon myötä tämä puute voidaan korjata lisäämällä ihmisoikeuksien edistäminen osaksi Suomen kauppapolitiikkaa.